

Enheten för tillsyn
Sophie Carlgren

Rapport från inspektion den 21 och 23 november 2017 hos Överförmyndarnämnden i Stockholms stad

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län har efter inspektion funnit anledning att rikta kritik mot Överförmyndarnämnden i Stockholms stad, nämnden, på följande punkter:

- Långa handläggningstider och bristande bevakning av ärenden om behov av godmanskap enligt 11 kap. 1 – 3 §§ föräldrabalken, FB.
- Långa handläggningstider för entledigande av ställföreträdare.
- Långa handläggningstider för anmälningar om behov av godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB eller förvaltarskap.
- Bristfälliga rutiner för tillsyn över gode män för ensamkommande barn.
- Bristfällig handläggning gällande framställning om att få ta del av allmänna handlingar.
- Bristfällig service och tillgänglighet.
- Långa handläggningstider för granskning av årsräkningar.
- Bristfällig bevakning av att förmyndare lämnar in redovisningshandlingar.
- Långa handläggningstider för granskning av sluträkning och överlämning av redovisningshandlingar.
- Bristfällig handläggning av ett ärende angående förvaltarskap.
- Bristfälligt beslut angående arvode.
- Bristfällig handläggning av överklagande och omprövning av beslut.

Länsstyrelsens granskning visar att nämndens verksamhet fortsatt har stora brister vad gäller handläggningstider, bevakning av ärenden och tillsyn i en rad olika hänseenden. Granskningen visar också att verksamheten brister i service och tillgänglighet. Dessa brister innebär stor risk för enskilda, ofta barn och vuxna i utsatta situationer, att drabbas av rättsliga eller ekonomiska förluster. Det är därför viktigt att nämnden fortsätter med sitt förbättringsarbete och Länsstyrelsen kommer vid nästkommande inspektion följa upp att det gett resultat.

Inledning

Vid inspektionen den 21 och 23 november 2017 granskade Länsstyrelsen 51 akter och dagboksblad från 22 akter. För mer information se bilaga med förteckning över de granskade akterna och dagboksbladen.

Efter aktgranskningen höll Länsstyrelsen ett sammanträde med nämnden där de frågor som uppstått vid granskningen av akterna behandlades. Vid sammanträdet medverkade Håkan Andersson, Joanna Graumann Walnstedt och Anita Wirén Konstantis från nämndens kansli, Berthold Gustavsson och Rana Carlstedt från nämnden, borgarrådssekreterare Sverre Dahlstedt Eriksson samt Lotta Reimers, Lisa Wellenius och Sophie Carlgren från Länsstyrelsen.

I den mån Länsstyrelsen funnit anledning att kommentera nämndens handläggning framgår det av denna rapport, med hänvisning till aktuella aktnummer.

Aktgranskning med kritik

Handläggningstid för ansökningar om entledigande av ställföreträdare

Länsstyrelsen har under flera års tid kritiserat nämnden för långa handläggningstider av ansökningar om entledigande av ställföreträdare. Vid föregående års inspektion (dnr 203-39157-2016) noterades tio akter som innehöll ansökningar som handlagts längre tid än ett och ett halvt år.

Nämnden har i sin återrapportering till Länsstyrelsen bl.a. framfört följande angående detta.

Under 2015 och 2016 var tillströmningen av nya gode män stor. Flertalet valde då att ta uppdraget som gode män för ensamkommande barn. Då uppstod en brist på gode män och förvaltare till andra än ensamkommande barn. Nu pågår rekryteringsinsatser för att komma tillrätta med denna brist. Behovet av ställföreträdare har synliggjorts på hemsidor, medier och genom deltagande på mässor.

Mål för 2017 är att fatta beslut om byte av förvaltare och gode män inom 60 dagar för otvistiga ärenden, ärenden som inte ska behandlas av nämnden. Tvistiga ärenden där flera parter ska yttra sig och ärendet ska behandlas av nämnden kan ta längre tid.

I samband med organisationsförändringen i september 2016 förändrades processen för rekrytering av ställföreträdare. Tre medarbetare arbetar sedan dess med att rekrytera, kontrollera och utbilda ställföreträdare. Förvaltningen har sedan januari 2017 en informatör/kommunikatör som också bidrar genom att ta fram informationsmaterial och på olika sätt sprida budskapet om nämndens behov av nya ställföreträdare.

En ytterligare anledning till att det tar lång tid att rekrytera till vissa uppdrag är att Stockholms överförmyndarnämnd har flest och mest komplicerade ärenden i Sverige samt även många internationella ärenden, vilket ställer höga krav på ställföreträdarna. [...]

Vid den nuvarande inspektionen noterades följande.

- I akt 30766, som granskades med anledning av ett klagomål, inkom i april 2016 en ansökan från behörig part om att den gode mannen skulle entledigas. Nämnden hade vid tiden för Länsstyrelsens besök fortfarande inte fattat beslut i frågan (se vidare under rubriken *Service och tillgänglighet*).
- I akt 34895, som även granskades vid förra inspektionen, ansökte den gode mannen i maj 2015 om att få bli entledigad eftersom hen inte kunde hitta huvudmannen. Nämnden ansökte till tingsrätten i augusti 2017 om att godmanskapet skulle upphöra eftersom samtycke från huvudmannen inte längre fanns. Nämnden återkallade sin ansökan i oktober 2017. Nämnden hade vid tiden för Länsstyrelsens besök fortfarande inte fattat beslut i frågan. Nämnden hade inte heller informerat den gode mannen att hen kan ansöka till tingsrätten om att få bli entledigad i enlighet med 11 kap. 19 a § FB.

En god man eller förvaltare har rätt att begära sig själv entledigad från uppdraget. Om godmanskapet eller förvaltarskapet ska fortsätta är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts om inte annat anges i 19 a § (11 kap. 19 § 2 st FB). Skyldigheten att kvarstå gäller inte om gode mannen eller förvaltaren har skälig orsak att bli entledigad innan en ny god man eller förvaltare utsetts (11 kap. 19 a § FB). Huvudmannen, dennes make eller sambo och närmaste släktingar har

också rätt att ansöka om att ställföreträdaren ska entledigas (11 kap. 21 § FB). Det är rätten som fattar beslut om att entlediga en god man eller förvaltare med stöd av 19 a §. I övriga fall är det överförmyndaren som fattar beslut (11 kap. 19 b § FB).

Ärenden hos överförmyndaren där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts (7 § FL första meningen, som den 1 juli 2018 upphävs och ersätts av 9 § första meningen i den nya förvaltningslagen [2017:900], NFL). Det innebär bl.a. att överförmyndaren ska driva ärendet framåt och så snart som möjligt se till att ärendet blir tillräckligt utrett för att kunna fatta ett beslut.

Nämnden har framfört att det pågår ett utvecklingsarbete vad gäller rekrytering av ställföreträdare, vilket Länsstyrelsen ser positivt på. Länsstyrelsen har även förståelse för att det ibland kan vara svårt att hitta ställföreträdare som vill åta sig vissa typer av uppdrag. Handläggningstider på upp emot två år är dock oacceptabla och Länsstyrelsen är fortsatt kritisk till detta.

Länsstyrelsen anser även att nämnden borde ha upplyst den gode mannen i akt 34895 om den möjlighet tingsrätten har att entlediga en ställföreträdare som har skäl原因 orsak att bli entledigad innan en ny ställföreträdare har utsetts.

Handläggningstid för anmälningar om behov av godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB eller förvaltare

Länsstyrelsen har tidigare kritiserat nämndens handläggning av ärenden gällande anmälningar om behov av godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB eller förvaltare. Kritiken har avsett både nämndens handläggningstider och rutiner för utredning av behovet av ställföreträdare. Vid föregående års inspektion kunde Länsstyrelsen konstatera att nämnden förbättrat sina rutiner för inhämtande av utredning och att nämnden i de flesta av ärendena hämtat in den utredning som nämnden bedömt behövs för att ta ställning till behovet av ställföreträdare. Nämnden arbetade dock med att inhämta förslag på ställföreträdare vilket verkade svårt i många av de ärenden som granskades.

Vid den nuvarande inspektionen valde Länsstyrelsen att följa upp frågan genom att granska 9 akter, och dagboksblad från ytterligare 18 akter, av detta slag som initierats hos nämnden under år 2015 och 2016 och som inte avskrivits eller skickats till tingsrätten.

Länsstyrelsen noterade bl.a. följande vid granskningen.

- I akt 39380, som initierades i december 2015, har inga åtgärder vidtagits sedan oktober 2016. I juni 2017 ringde en biståndshandläggare Kontaktcenter Stockholm och önskade återkoppling angående ärendet. Samma person ringde igen i augusti, då hon fick besked om att ”*det generellt är så att om något tar tid är det för att vi rekryterar i ett ärende och att det tyvärr kan ta väldigt lång tid för oss att rekrytera speciellt om personen har stora behov*”.
- I akt 38111, som initierades i september 2015, har en person åtagit sig uppdraget i november 2016. Samma månad begärde nämnden in nytt läkarintyg och ny social utredning, vilket aldrig inkom. Först i juli 2017 begärde nämnden in handlingarna på nytt.

- I akt 41770, som initierades i maj 2016, har nämnden inte vidtagit några åtgärder mellan oktober 2016 och oktober 2017. Först i oktober 2017 begärde nämnden in kompletterande uppgifter i ärendet.
- I akt 42843, som initierades i december 2016, vidtogs den första åtgärden först i april 2017, då en begäran om samtycke skickades till huvudmannen.
- I akt 42537, som initierades i augusti 2016, samt i akt 42849, som initierades i oktober 2016, har inga åtgärder vidtagits efter det att anmälan inkom.

Sammanfattningsvis kunde Länsstyrelsen konstatera att nämnden fortsatt har stora svårigheter med att inhämta förslag på ställföreträdare, men att även passivitet i handläggningen gjort att ärendena fått för långa handläggningstider.

Vid sammanträdet uppgav nämnden att de fortfarande har för långa handläggningstider i dessa typer av ärenden. Det råder en brist på personer som vill åta sig uppdrag som god man eller förvaltare (se vidare angående detta under rubriken *Handläggningstid för entledigande av ställföreträdare*) och kansliet har även många nya handläggare vilket också kan ha bidragit till de långa handläggningstiderna.

Länsstyrelsen vill återigen understryka vikten av en snabb handläggning hos nämnden. Det är av rättssäkerhetsskäl viktigt för den enskilde som annars kan riskera att hans eller hennes personliga eller ekonomiska förhållanden försämrats om godmanskap eller förvaltarskap fördröjs. Gällande anmälningar om behov av förvaltare har Riksdagens ombudsmän, JO, i beslut den 13 maj 2015, dnr 5228-2014, uttalat att det är angeläget att den som är i behov av sådan hjälp kan få den hjälpen utan dröjsmål. Enligt JO bör en sådan anmälan följas av ett ställningstagande från överförmyndaren inom ett par veckor från det att anmälan lämnades in.

Länsstyrelsen har under de senaste åren noterat viss förbättring av nämndens handläggningstider i dessa typer av ärenden. Länsstyrelsen har även förståelse för att det kan vara svårt att hitta ställföreträdare som vill åta sig vissa typer av uppdrag. Handläggningstider på upp emot två år eller mer är dock oacceptabla och Länsstyrelsen är fortsatt kritisk till detta.

Handläggningstid för ansökningar om, och anmälningar om behov av, godmanskap enligt 11 kap. 1 – 3 §§ FB

Länsstyrelsen har tidigare riktat allvarlig kritik mot nämndens långa handläggningstider och bristfälliga bevakning av ärenden om behov av godmanskap enligt 11 kap. 1 – 3 §§ FB (se Länsstyrelsens rapport från år 2015, dnr 203-24458-2015). Vid den nuvarande inspektionen följde Länsstyrelsen upp frågan genom att granska nio ärenden där handläggningstiden till synes varit lång.

Följande noterades vid granskningen.

- I akt 43507 lämnades en ansökan om god man enligt 11 kap. 3 § FB in till nämnden i januari 2017. Det framgår av en tjänsteanteckning från september 2017 att handläggaren hittat ansökan i sitt postfack och kontaktat anhörig som uppgav att god man inte längre behövs.

- I akt 41399, som även granskades vid förra inspektionen, lämnades en anmälan om behov av god man enligt 11 kap. 1 § FB in till nämnden i april 2016. I juni 2016 har nämnden i ett e-postmeddelande till barnets syster framfört att det inte finns grund för att förordna en god man enligt 11 kap. 1 § FB, samt bett systemen svara på ett antal frågor angående eventuellt behov av god man enligt 11 kap. 2 § FB. Nämnden har sedan dess inte vidtagit någon åtgärd.
- I akt 42748 lämnades en anmälan om behov av god man enligt 11 kap. 1 § FB in till nämnden i oktober 2016. Barnet fyllde 18 år i maj 2017, men var fram till dess i behov av en god man. Nämnden har i november 2016 och februari 2017 tillfrågat tre personer om de är intresserade av uppdraget, men har sedan dess inte vidtagit någon åtgärd.
- I akt 42132 lämnades en anmälan om behov av god man enligt 11 kap. 3 § FB in till nämnden i juni 2016. I november 2016 har nämnden frågat en person om hen är intresserad av uppdraget. Nämnden har sedan dess inte vidtagit någon åtgärd.
- I akt 40979 beslutade nämnden i juni 2016 att avskriva ett ärende angående ansökan om god man enligt 11 kap. 2 § FB. Beslutet överklagades och tingsrätten beslutade i januari 2017 att undanröja nämndens beslut och att återförvisa ärendet till nämnden för ny handläggning. I mars 2017 har nämnden frågat en person om hen är intresserad av uppdraget. Nämnden har sedan dess inte vidtagit någon åtgärd.

Länsstyrelsen vill ännu en gång understryka vikten av snabb handläggning hos nämnden. Det är av rättssäkerhetsskäl viktigt för den enskilde som annars kan riskera att hans eller hennes personliga eller ekonomiska förhållanden försämrats om godmanskap fördröjs.

Länsstyrelsen är kritisk till nämndens handläggningstider och bristfälliga bevakning i ovan nämnda ärenden.

Tillsyn över gode män för ensamkommande barn

I rapporten från år 2015 riktade Länsstyrelsen allvarlig kritik mot att nämnden under flera år underlåtit att bedriva tillsyn i tre ärenden om godmanskap för ensamkommande barn. Länsstyrelsen följde upp frågan år 2016 och kunde då konstatera att nämnden fortsatt inte hade någon rutin för hur de ska bedriva tillsyn i de ärenden där gode mannen inte begär arvode för sitt uppdrag. Nämnden hade identifierat problemet men hade inte någon plan för hur problemet skulle åtgärdas. Nämnden hade som ambition att under år 2017 ta fram en sådan plan.

Vid förevarande inspektion granskades fyra ärenden om godmanskap för ensamkommande barn. I akt 33478 noterades att godmanskapet anordnades år 2013. År 2014 befriades den gode mannen från att komma in med redovisning. Inga händelser eller åtgärder har registrerats sedan år 2015.

Nämnden framförde att de fortsatt har problem med att bedriva tillsyn i de ärenden där gode mannen inte begär arvode för sitt uppdrag, bl.a. på grund av att de har svårt att bevaka dessa ärenden i deras ärendehanteringssystem.

Föräldrabalken reglerar inte närmare hur överförmyndare ska utöva tillsyn över gode män för ensamkommande barn i de delar som inte rör förvaltning av egendom. Eftersom den ekonomiska delen oftast är en mindre del av dessa uppdrag, lämnar detta ett stort ansvar på överförmyndaren att ta ställning till hur tillsynen ska bedrivas. Oftast begär gode män arvode för sina uppdrag och redovisar då också vilka åtgärder som de vidtagit i ärendena. I de fall gode män inte begär arvode måste överförmyndaren dock bedriva sin tillsyn på andra sätt.

Nämnden bedriver fortsatt inte någon tillsyn i de ärenden där gode mannen inte begär arvode för sitt uppdrag. Länsstyrelsen finner detta anmärkningsvärt och är fortsatt kritisk mot nämndens bristfälliga rutiner i dessa avseenden.

Begäran om att få ta del av allmänna handlingar

Länsstyrelsen har vid flera tillfällen kritiserat nämnden för bristfällig handläggning vad gäller begäran om att få ta del av allmänna handlingar. Vid den nuvarande inspektionen noterades följande.

- I akt 40979, som granskades med anledning av ett klagomål, ställde barnets förälder den 25 februari 2017 frågor till nämnden och begärde samtidigt att få kopior av handlingar i akten. Nämnden svarade på frågorna den 25 april 2017. Det framgår inte av akten eller av dagboksbladet att nämnden hanterade hennes begäran om att få ta del av handlingarna. Den 11 maj 2017 begärde föräldern på nytt att få kopior av handlingarna. Nämnden skickade kopiorna den 17 maj 2017.
- I akt 6110 begärde huvudmannens syster den 24 januari 2017 att få en kopia av en handling i akten. Den 7 februari 2017 påminde systemen nämnden om kopian. Den 10 februari 2017 påminde systemens man nämnden om kopian. Nämnden skickade kopian den 13 februari 2017.

I 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF) finns grundläggande bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet. Enligt 2 kap. 3 § TF är en handling allmän om den förvaras hos en myndighet och enligt 6 eller 7 §§ är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndigheten. I 2 kap. 12 § TF stadgas att allmän handling som får lämnas ut, dvs. inte omfattas av sekretess, ska på begäran genast eller så snart det är möjligt på stället utan avgift tillhandahållas den som önskar ta del av handlingen. Den som önskar ta del av handlingen har i sådant fall enligt 2 kap. 13 § TF även rätt att mot fastställd avgift få kopia av handlingen. En sådan begäran ska hanteras skyndsamt.

Enligt 16 kap. 7 § FB har en omyndig som har fyllt sexton år och den som har god man eller förvaltare rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet och som förvaras hos överförmyndaren. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar.

I förevarande ärenden har anhöriga behövt påminna nämnden om sina begäran. Länsstyrelsen finner detta anmärkningsvärt och är mycket kritisk till nämndens handläggning av ärendena. Länsstyrelsen förutsätter att nämnden vidtar kraftfulla åtgärder för att något liknade inte ska inträffa igen.

Service och tillgänglighet

Länsstyrelsen noterade i flera akter att nämnden brister i service och tillgänglighet.

- I akt 30766 ringde huvudmannen i maj 2016 Kontaktcenter Stockholm för att hen ville boka ett möte med handläggare angående byte av god man. Nämnden svarade huvudmannen att *”nämnden endast har möten med huvudmän och anhöriga när de vill få insyn i akten. Nämnden har endast en skriftlig handläggning i bytes, - och klagomålsärenden. Nämnden kommer därför inte att boka in ett möte i det aktuella bytesärendet”*. Huvudmannen (med hjälp av bl.a. boendestödjure) ringde även Kontaktcenter Stockholm ett flertal gånger mellan juni och september 2017 och önskade återkoppling från handläggare angående bytesärendet. Huvudmannen fick inte någon återkoppling.
- I akt 37134, som granskats med anledning av ett klagomål, har den tidigare gode mannen (och dennes sambo) vid ett flertal tillfällen mellan november 2016 och mars 2017 försökt få svar på frågor, bl.a. angående arvode för år 2015. Någon återkoppling gavs inte förrän i slutet av mars 2017 då handläggaren kunde konstatera att årsräkningen för år 2015 inte var färdiggranskad.
- I akt 40979 inkom en handling diarieförd som ett ”överklagande” till nämnden i februari 2017. I handlingen framförs *”bifogat har ni vad jag skickar för en överklagan angående [ett beslut fattat av tingsrätten]”*. Det framgick inte av ärendet att handlingen skickats vidare till tingsrätten som en felsänd handling. Det framgick inte heller att den som överklagat tingsrättens beslut hade skickat handlingen till tingsrätten.
- I akt 43507 ringde en anhörig i mars 2017 Kontaktcenter Stockholm och önskade återkoppling angående en ansökan om god man enligt 11 kap. 3 § FB. Hen fick inte någon återkoppling angående detta.

Vid sammanträdet bekräftade nämnden att de inte tar emot besök från enskilda, annat än när det är någon som vill ha insyn i en akt.

Efter inspektionen har nämnden framfört att de varje vecka tar emot besök av enskilda. Nämnden kan dock inte ta emot alla som önskar komma och att de därför försöker lösa behovet genom att kommunicera via mejl och telefon i första hand.

Varje myndighet ska lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen ska lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Frågor från enskilda ska besvaras så fort som möjligt. Om någon enskild av misstag vänder sig till fel myndighet, bör myndigheten hjälpa hen till rätta (4 § FL, som den 1 juli 2018 upphävs och ersätts av 6 § NFL).

Myndigheter ska ta emot besök och telefonsamtal från enskilda (5 § FL, som den 1 juli 2018 upphävs och ersätts av 7 § NFL). Enligt 7 § NFL ska en myndighet vara tillgänglig för kontaktakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kan tas. I prop. 2016/17:180 sid. 292 framförs att bestämmelsen innebär att myndigheter ska vara tillgängliga för allmänheten i så stor utsträckning som möjligt. Kravet på tillgänglighet är inte begränsat till enbart vissa former och kontakter som t.ex. besök, telefonsamtal, e-post eller en digital tjänst på myndighetens webbplats.

Nämnden kritiseras för dess brister gällande service och tillgänglighet. Länsstyrelsen förutsätter att nämnden vidtar kraftfulla åtgärder så att förbättringar sker på området.

Handläggningstid för granskning av årsräkningar

Länsstyrelsen har i varje tillsynsrapport sedan år 2009 kritiserat nämnden för långa handläggningstider för granskning av årsräkningar. I rapporten från föregående års inspektion riktade Länsstyrelsen allvarlig kritik mot nämndens långa handläggningstider.

Inför den nuvarande inspektionen begärde Länsstyrelsen in uppgifter om hur många årsräkningar avseende år 2015 respektive år 2016 nämnden hade kvar att granska per den 20 november 2017. Nämnden uppgav att de hade 16 årsräkningar avseende år 2015 och 491 årsräkningar avseende år 2016 kvar att granska. Nämnden gav även in uppgift om att sex årsräkningar avseende år 2014 inte granskats.

Vid inspektionen påträffades två ärenden där handläggningstiden varit för lång (akt 36270 och 37134).

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare, och i vissa fall också föräldrar, är skyldiga att före den 1 mars varje år lämna in en årsräkning till överförmyndaren (se 13 kap. 14 § föräldrabalken, FB, och 14 kap. 15 § FB). Granskning av t.ex. årsräkningar är en central del av överförmyndarens tillsyn över ställföreträdare (se 16 kap. 3 § FB) och regeln i 7 § FL (9 § NFL) om snabb och enkel handläggning ska som tidigare nämnts vara vägledande. Det är av rättssäkerhetsskäl viktigt för den enskilde som annars kan riskera att hans eller hennes personliga eller ekonomiska förhållanden försämras. JO har i ett beslut (dnr 5172-2008) anfört att drygt sju månader är för lång handläggningstid för granskning av en årsräkning.

Länsstyrelsen är kritisk till nämndens handläggningstider för granskning av årsräkningar.

Bevakning av att förmyndare lämnar in redovisningshandlingar

Länsstyrelsen har tidigare kritiserat nämnden för bristfälliga rutiner för bevakning av att redovisningshandlingar lämnas in. Vid den nuvarande inspektionen noterades följande angående detta.

- I akt 18817, angående ett legalt förmynderskap, har barnet i vart fall från år 2015 haft tillgångar som överstiger åtta prisbasbelopp. Förmyndarna har inte lämnat in någon förteckning eller årsräkningar.
- I akt 19987, angående ett legalt förmynderskap, har barnet i vart fall från år 2011 haft tillgångar överstigande åtta prisbasbelopp. Nämnden uppmärksammade detta år 2016 och förmyndarna har då lämnat in en förteckning. Årsräkning för år 2016 har även lämnats in. Några årsräkningar för åren 2011-2015 har dock inte lämnats in.
- I akt 30163, angående fyra barn med särskilt förordnad vårdnadshavare, var den tidigare ställföreträdaren befriad från skyldigheten att lämna årsräkningar. Ställföreträdaren var dock inte befriad från att lämna in sluträkning. Två av barnen fyllde 18 år i mars 2017 och nämnden har i samband med detta inte begärt in några sluträkningar. I oktober 2017

byttes ställföreträdaren ut, och nämnden har inte heller då begärt in några sluträkningar för de barn som fortfarande är under 18 år.

- I akt 30598, angående ett barn med särskilt förordnad vårdnadshavare, var den tidigare ställföreträdaren befriad från skyldigheten att lämna in årsräkningar, men inte sluträkning. I maj 2015 byttes ställföreträdaren ut och nämnden begärde i samband med detta in en sluträkning. Någon sluträkning har dock aldrig lämnats in och nämnden har inte heller påmint om detta.
- Akt 37054, angående ett barn med särskilt förordnad vårdnadshavare, granskades som en uppföljning från föregående inspektion. Länsstyrelsen anmärkte då på att ställföreträdaren inte lämnat in årsräkningar för åren 2014 och 2015. Vid den nuvarande granskningen kunde Länsstyrelsen konstatera att årsräkningarna ännu inte lämnats in. Barnet fyllde 18 år i december 2016. I januari 2017 begärde nämnden att ställföreträdaren skulle lämna in en sluträkning. Nämnden påminde ställföreträdaren i februari och mars, men har efter detta inte vidtagit några åtgärder. På ärendets aktkappan står ”Arkiv 2017-04-05”.

En särskilt förordnad vårdnadshavare är också förmyndare för barnet och omfattas därför av föräldrabalkens regler om särskilt förordnade förmyndare (10 kap. 3 § FB). Det innebär bl.a. att särskilt förordnade vårdnadshavare är skyldiga att lämna in förteckning, årsräkningar och sluträkning till överförmyndaren (14 kap. 1, 15 och 18 §§ FB).

Föräldrar kan också vara skyldiga att lämna sådana redovisningshandlingar till överförmyndaren, t.ex. om värdet på en omyndigs tillgångar, som ska förvaltas av föräldrarna, genom arv, gåva, värdestegring eller på något annat sätt har kommit att överstiga åtta gånger gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken (13 kap. 2, 3, 14 och 15 §§ FB).

För att en ställföreträdare ska kunna lämna in en års- eller sluträkning i förenklad form, eller inte alls, måste överförmyndaren fatta ett sådant beslut i enlighet med 13 kap. 16 § FB eller 14 kap. 19 § FB. Överförmyndaren kan inte befria en ställföreträdare från skyldigheten att lämna in en förteckning.

Enligt 16 kap. 13 § FB får överförmyndaren förelägga förmyndaren att ge in redovisningshandlingar vid vite.

Överförmyndarens granskning av redovisningshandlingar utgör en central del av överförmyndarens tillsynsansvar över ställföreträdare och syftar till att kontrollera att ställföreträdaren använder huvudmannens eller barnets tillgångar till dennes fördel (se 16 kap. 1 och 3 §§ FB). I överförmyndarens tillsyn ingår därför också att bevaka att ställföreträdare lämnar in redovisning och att de gör det i rätt tid. Brister i dessa avseenden kan vara tecken på att ställföreträdaren inte sköter sitt uppdrag.

Länsstyrelsen är kritisk till nämndens bristfälliga rutiner i detta hänseende och den brist på tillsyn det orsakat i de aktuella ärendena.

Granskning av sluträkning och överlämning av redovisningshandlingar

Vid granskningen av akt 32446, angående ett godmanskap, noterades att huvudmannen avled i maj 2016. Sluträkningen inkom i juni 2016 och

granskades i november 2016. Redovisningshandlingarna överlämnades först i november 2017.

Vid granskningen av akt 33051, angående ett barn med särskilt förordnad vårdnadshavare, noterades liknande omständigheter. I oktober 2016 byttes ställföreträdaren ut och nämnden begärde inte in sluträkning förrän i februari 2017. Räkningen inkom samma månad, men granskades inte förrän i september 2017. Redovisningshandlingarna hade inte överlämnats vid tiden för Länsstyrelsens besök.

Enligt 14 kap. 18 § FB ska den som frånträder uppdraget inom en månad därefter lämna en sluträkning till överförmyndaren beträffande den egendom som stått under hans eller hennes förvaltning

Enligt 16 kap. 8 § FB ska överförmyndaren överlämna sluträkningen, efter att överförmyndaren granskat den, tillsammans med förteckning, årsräkningar samt övriga handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ FB som förvaras hos överförmyndaren till den som behörig att ta emot den.

Nämnden kritiseras för de långa handläggningstiderna i ärendena.

Granskning av redovisningshandlingar och beslut om arvode

Vid granskningen av akt 37134, angående ett förvaltarskap, noterades bl.a. följande. Den tidigare gode mannen inkom med förteckning i december 2015 och årsräkning och begäran om arvode för år 2015 i april 2016. Årsräkning och begäran om arvode för år 2016 inkom i maj 2017. Hen har vid flera tillfällen försökt få kontakt med kansliets handläggare för att diskutera årsräkningen för år 2015 och arvodet för samma år (se under rubriken *Service och tillgänglighet*). I mars 2017 byttes hen ut då godmanskapet övergick till ett förvaltarskap. I juni 2017 befriades hen från att ge in årsräkningarna för år 2015 och 2016 samt sluträkning. Något beslut om arvode hade inte fattats av nämnden vid tiden för Länsstyrelsens besök. Förteckningen var inte heller granskad.

En god man har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets genomförande (se 12 kap. 16 § FB).

Varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts (7 § FL, ersätts av 9 § NFL).

Länsstyrelsen vill för det första påtala att förteckningen måste granskas. Vidare har den före detta gode mannens begäran om arvode, som lämnades in i april 2016, inte hanterats av nämnden, vilket Länsstyrelsen finner anmärkningsvärt.

Länsstyrelsen är kritisk till nämndens handläggning av ärendet.

Beslut utan motivering

Vid granskningen av akt 30820, angående ett förvaltarskap, noterades att nämndens beslut om arvode från mars 2017, som gått ställföreträdaren emot, inte motiverats.

Enligt 20 § FL ska beslut som avser myndighetsutövning mot någon enskild innehålla de skäl som bestämt utgången. Skälen kan utelämnas t.ex. om beslutet inte går någon emot eller om det av någon annan anledning är uppenbart obehövt att upplysa om skälen (ersätts av 32 § NFL).

JO har uttalat följande angående motiveringsplikten (se JO 2015/16 s. 596, dnr 4561-2014).

Kravet på att en myndighet ska motivera sina beslut har som syfte att garantera att ärendena prövas på ett omsorgsfullt, sakligt och enhetligt sätt. Att myndigheten motiverar sina beslut innebär även att det är lättare för parter och andra att förstå besluten, kontrollera att besluten är riktiga och bedöma om det kan löna sig att överklaga besluten (se Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, tredje uppl., 2010, s. 231). Motiveringsplikten innebär att en myndighet i sina beslut är skyldig att redovisa ”hjärtpunkterna” i skälen. Även om man inte kan begära att en förvaltningsmyndighets beslut ska efterlikna domstolarnas domar, måste besluten göra det begripligt för parterna vilka faktiska förhållanden som är avgörande, vilka rättsregler som är tillämpliga och hur myndigheten har resonerat på de punkter där meningarna kan gå isär (se Hellners och Malmqvist, a.a., s. 237).

Länsstyrelsen är kritisk till det bristfälliga beslutet.

Överklagande och omprövning av arvodesbeslut

Vid granskning av akt 34308, angående ett godmanskap, noterades att den gode mannen i mars 2017 begärt omprövning av ett arvodesbeslut. Gode mannen begärde att arvodet gällande ”sörja för person” skulle höjas från 10 procent av prisbasbeloppet till 20 procent. Nämnden fattade då ytterligare ett beslut i enlighet med gode mannens begäran. Enligt båda besluten skulle huvudmannen betala arvodet.

I akt 34259, angående ett godmanskap, noterades att gode mannen i mars 2016 begärde att arvodesbeslutet från februari 2016 skulle ändras på så sätt att arvodet gällande ”sörja för person” skulle höjas från 10 procent av prisbasbeloppet till 20 procent. Ytterligare ett beslut fattades av nämnden samma dag som begäran inkom. Enligt båda besluten skulle huvudmannen betala arvodet. Gode mannen skrev i maj 2017 till nämnden och begärde ”snabb rättelse” av det arvodesbeslut som fattades samma månad. Skrivelsen är diarieförd som ett ”överklagande av arvode”. Nämnden begärde att gode mannen skulle inkomma med en specifikation gällande bl.a. antal nedlagda timmar. En sådan specifikation inkom i juli 2017. Därefter har nämnden inte vidtagit några åtgärder.

Enligt 23 § FL ska ett överklagande ges in till den myndighet som har meddelat beslutet (upphävs den 1 juli 2018 och ersätts av 43 § NFL). Beslutsmyndigheten prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid och om så har skett ska myndigheten, enligt 25 § FL (ersätts av 46 § FL), överlämna överklagandet och övriga handlingar i ärendet till den högre instansen. Enligt 27 § 1 st. FL ska en myndighet som finner att ett beslut, som den har meddelat som första instans, är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning ändra beslutet om det kan ske snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part (ersätts av 38 § NFL).

Länsstyrelsen kan konstatera att nämnden i de granskade ärendena har ändrat beslut till nackdel för huvudmännen genom att höja arvodet. Länsstyrelsen kan även konstatera att den skrivelse som inkom till nämnden i maj 2017 och som diarieförts som ett överklagande inte har hanterats.

Länsstyrelsen är kritisk till nämndens handläggning av ärendena.

Övrig aktgranskning

Ansöka om utdömmande av vite

Länsstyrelsen konstaterade vid förra inspektionen att nämnden inte ansökte om utdömmande av viten efter att de vitesförelagt ställföreträdare som underlåtit att lämna in redovisningshandlingar. De hade dock tagit fram en ny rutin för att hantera detta.

Vid den nuvarande granskningen noterades att nämnden under år 2017 hade börjat att ansöka om utdömmande av vite i ärenden (se bl.a. akt 18488). Nämnden bekräftade detta vid inspektionen och berättade att rutinen för detta hade utvecklats och förbättrats under år 2017. Länsstyrelsen tog även del av denna rutin. Länsstyrelsen ser positivt på denna utveckling.

Klumpsummor

Vid granskningen av akt 36661, angående ett förvaltarskap, noterades att förvaltaren i årsräkningen för år 2016 redovisat vad utgifterna uppgått till månadsvis. Utgifterna var inte specificerade och årsräkningen hade granskats utan anmärkning.

Av 14 kap. 15 § 2 st FB framgår att det i årsräkningen ska anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid räkningen avser. Vidare ska en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen ska särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt. JO har i beslut den 24 april 2008, dnr 1202-2008, framfört att det är mindre lämpligt att i årsräkningar ange klumpsummor jämte anteckningar av karaktären "bankomatuttag, girobetalningar" och liknande och att sådana poster bör specificeras direkt i årsräkningen, alternativt i en bilaga till denna.

Länsstyrelsen framförde vid sammanträdet att nämnden bör se över hur denna typ av redovisning granskas.

Redovisning i ett ärende angående godmanskap för ensamkommande barn

Vid granskningen av akt 33524 noterades följande. Godmanskapet anordnades i januari 2014. Ingen redovisning, förutom förteckning, har lämnats in. Det har skett byten i ärendet och ingen av de gode männen har befriats från redovisningsskyldigheten. De gode männen har begärt arvode, så redogörelser över vidtagna åtgärder har lämnats in kontinuerligt i ärendet.

Gode män ska årligen lämna in en årsräkning och redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under dennes förvaltning. Om en god mans uppdrag upphör ska denne inom en månad därefter lämna en sluträkning beträffande egendom som har stått under dennes förvaltning (se 14 kap. 1, 15 och 18 §§ FB). Överförmyndaren kan befria en god man från skyldigheten att lämna års- och sluträkning, om det med hänsyn till gode mannens och huvudmannens förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl (se 14 kap. 19 § FB). Dessa bestämmelser är även tillämpliga i godmanskap för ensamkommande barn (se 12 § lag [2005:429] om god man för ensamkommande barn).

Länsstyrelsen uppmanade nämnden vid sammanträdet att vidta åtgärder.

Övriga frågor

Situationen för myndigheten

Nämnden uppgav vid sammanträdet att det har varit och är fortfarande en ansträngd situation för kansliets personal eftersom mycket har förändrats på kort tid. Man har t.ex. genomfört en större organisationsförändring med nya enhetschefer. Många handläggare är nyanställda och under upplärning och man har även infört många nya rutiner, bl.a. så har handläggarnas nya helhetsansvar för akterna medfört en ökad arbetsbelastning. Handläggarna ”städar” kontinuerligt i akterna för att kunna upptäcka brister från tidigare år. Detta är dock ett omfattande arbete och nämnden räknar med att det kommer ta flera år innan samtliga akter är genomgångna.

Nämnden uppgav även att i och med att kansliets personalstyrka kraftigt har ökat har det blivit för trångt i lokalerna. Lokalerna kommer därför att utökas.

Vidare uppgavs att nämnden arbetar med att hitta ett nytt ärendehanteringssystem och med att utveckla det digitala arbetet. För detta har en arbetsgrupp utsetts.

Rapporten är upprättad av Sophie Carlgren och Lotta Reimers.

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndarnämnden

Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen

Kommunrevisorerna

Enheten för tillsyn
Sophie Carlgren

Granskade akter och dagboksblad

Akter

Förmyndarskap

Akt 30163, 18780, 37054, 33051, 19987, 18817, 36535, 33153, 40979, 19525, 30598.

Förvaltarskap

Akt 37134, 30820, 6806, 36657, 15898, 15891, 36661, 30635, 30782, 30807, 26875, 6110, 26874.

Godmanskap för ensamkommande barn

Akt 29241, 33524, 26043, 33478.

Godmanskap enligt 11:4 FB

Akt 34308, 7695, 15676, 18488, 34895, 34358, 34247, 30766, 34259, 32446, 22059, 36270, 22039.

Anmälningar om behov av godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB eller förvaltarskap

Akt 42843, 38557, 41770, 42697, 39154, 39380, 38111, 38938, 37331.

Anmälningar om behov av godmanskap enligt 11 kap. 1 - 3 §§ FB eller förvaltarskap

Akt 43507.

Endast dagboksblad

Anmälningar om behov av godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB eller förvaltarskap

Akt 43067, 42114, 41970, 41946, 41778, 51511, 42367, 42249, 41160, 43042, 42946, 42923, 42849, 42708, 42697, 42693, 42689, 42537.

Anmälningar om behov av godmanskap enligt 11 kap. 1 - 3 §§ FB eller förvaltarskap

Akt 41399, 42748, 42132, 43003.